విస్మృత సామ్రాజ్యం

విజయనగరం

భారతదేశ చరిత్రకో నూలుపోగు

రాబర్ట్ స్యూయల్

అనువాదకులు

దుర్గెంపూడి చంద్రశేఖరరెడ్డి

కాకాని చక్రపాణి

గోవిందరాజు చక్రధర్

జి. వెంకట రాజం

ఎమెస్కో

విషయసూచిక

అధ్యాయం - 1

ఉపోద్ఘాతం

పరిచయ వాక్యాలు - సమాచార ఆధారాలు - క్రీ.శ.1336 వరకు దక్షిణ భారత దేశ చరిత్ర సంక్షిప్త పరిచయం - మహమ్మదీయ దండయాత్రలకు హిందువుల అడ్డుగోడ - రాజ్యస్థాపన కాలం, న్యూనిజ్ అభిప్రాయం తప్పు - 'తొగావ్ మమెదె' లేదా ఢిల్లీ సుల్తాన్ మహమ్మద్ తుగ్లక్ - అతని చరిత్ర, స్వభావం. 25

అధ్యాయం - 2

సామ్రాజ్య ప్రారంభం (క్రీ.శ.1336)

మహమ్మదు కంప్లి, ఆనెగొంది పట్టుకోవడం - అతని సోదరుని కుమారుడు బహా- ఉద్-దీన్ మృతి - ఆనెగొందిలో మలిక్ నాయిబ్‌ను రాజప్రతినిధిగా నియమించడం - అల్లర్లు- హరిహర దేవరాయలను ఆనెగొందికి ప్రభువును చేయడం - మాధవాచార్య విద్యారణ్యులు- విజయనగర పట్టణ స్థాపన - కొత్త రాజ్యం స్థాపన గురించిన ఉదంతాలు. 39

అధ్యాయం - 3

మొదటి రాజులు (క్రీ.శ. 1336 నుండి 1379)

వేగంగా రాజ్యవిస్తరణ - మొదటి హరి హర రాయల పాలన - మహమ్మదీయుల దాడికి అడ్డుకట్ట- మొదటి బుక్కరాయల పాలన - కంప, సంగమ? - బహ్మనీరాజ్యస్థాపన, 1347 - వరంగల్లు నాగదేవుని మృతి - విజయనగరం చేసిన తొలి మహాయుద్ధం - మహమ్మద్ బహ్మనీ మారణకాండలు- ఆదోని యుద్ధం, 1366 - బుక్కరాయల పరారీ - ముజాహిద్ యుద్ధం, 1375 - అతని మలబారు తీర సందర్శన - విజయ నగర ముట్టడి - సరిహద్దుల విస్తరణ - ముజాహిద్ మృతి, 1378.
47

అధ్యాయం - 4

సామ్రాజ్య విస్తరణ (క్రీ.శ.1379-1406)

రెండవ హరిహర రాయలు - కుల్బర్గ ఫిరోజ్ షా - తాజా యుద్ధాలు - క్రీ.శ.1399లో ఒక రాకుమారుని హత్య - రెండవ బుక్క రాయలు. 68

అధ్యాయం - 5

మొదటి దేవరాయలు (క్రీ.శ. 1406-1419)

సరసుడయిన రాజు మొదటి దేవరాయలు - చక్కటి రైతుకూతురు - రాజు పలాయనం- నగరం ప్రమాదంలో - మహమ్మదీయ రాజకుమారుడికి హిందూ రాజకుమారికి వివాహం- ఫిరూజ్‌షా ఆగ్రహం- పెర్తాళ్ పెళ్ళి - రాజు విజయ రాయలు- రెండవ దేవరాయల పట్టాభిషేకం తేదీ? 76

అధ్యాయం - 6

రెండవదేవరాయలు (క్రీ.శ. 1419-1444 లేక (?) 1449)

తాజా యుద్ధం, 1419 - విజయనగరం విజయం - ఫిరోజ్ మృత్యువు - సుల్తాన్ అహ్మద్ దేవరాయలపై దాడి చేయటం - దేవరాయల సాహసకృత్యం, కష్టం మీద తప్పించుకోటం- నగర ద్వారం దగ్గర అహ్మద్ - అతను ప్రాణం కోల్పోయే పరిస్థితి - దేవరాయలు లొంగిపోవడం - వరంగల్లు పతనం - సుల్తాన్ అల్లాఉద్దీన్ - దేవరాయని జాగ్రత్తలు - అతను హత్యాప్రయత్నం చెయ్యటం, 1443 - అబ్దుల్ రజాక్ చెప్పిన కథ - కుల్బర్గాపై దండయాత్ర - రాజధానికి మెరుగులు- రాజు మరణించిన తేది? - మూడవదేవరాయలనే రాజు ఉన్నాడా? 83

అధ్యాయం - 7

రెండవ దేవరాయల కాలంలో విజయనగర పట్నం

నికోలో బ్రాచ్చియోలినికి పంపిన వర్ణన - రాజధాని పండగలు - విపరీతమైన జనాభా - అబ్దుల్ రజాక్ వర్ణన - అతని ప్రయాణం - నగర కుడ్యాలు - భవనాలు - టంకశాల - బజార్లు - మహానవమి మహోత్సవం. 97

అధ్యాయం - 8

మొదటి వంశం ముగింపు (క్రీ.శ. 1449 నుండి 1490 వరకు)

మల్లికార్జున, మొదటి విరూపాక్షులు - రాజశేఖర, రెండవ విరూపాక్షులు - దక్కను ఐదు స్వతంత్ర రాజ్యాలుగా ముక్కలవటం - బీజపూరు సుల్తాను గోవా, బెల్గాంలను పట్టుకోవటం- రాజమండ్రి కొండపల్లి, ఇతర తెలంగాణా భాగాల్లో యుద్ధం - మహమూద్ గవాన్ మృతి - రష్యా పర్యాటకుడు నికితిన్ - విజయనగరంలో అరాచకం - నరసింహుడు సింహాసనాన్ని చేజిక్కించుకోటం. 111

అధ్యాయం - 9

రెండో వంశపు మొదటిరాజులు (క్రీ.శ. 1490 నుండి 1509 వరకు)

నరసింహుడు సింహాసనాన్ని హస్తగతం చేసుకోవటం - చివరిరాజు పలాయనం - సాళువతిమ్మ- వీరనరసింహ - బీజపూర్ మళ్లా విజయనగరంపై దాడిచేయటం - ఇండియాలో పోర్చుగీసు వారు - గోవా ముట్టడి - వర్తెమా రికార్డు - అల్‌బుకెర్క్. 121

అధ్యాయం - 10

కృష్ణదేవరాయల పరిపాలన (క్రీ.శ. 1509 నుండి 1530 వరకు)

అతని రూపశీలాలు - బంకాపూర్ - అల్మీడా, ఫాదర్ లూయిాల రాయబారం - డ్యుయార్టే బార్బోజా- అతను చేసిన నగర వర్ణన - రాజు తొలినాటి యుద్ధాలు - కొండపల్లి - రాజమండ్రి - కొండవీడు- ఉదయగిరి - తెలంగాణలో కుతుబ్‌షా పాలకుల యుద్ధాలు. 133

అధ్యాయం - 11

రాయచూరు ముట్టడి, యుద్ధం, కృష్ణదేవరాయల పాలనలో చివరి సంవత్సరాలు (క్రీ.శ.1520 నుండి 1530 వరకు)

ముట్టడి తేదీ - కాస్టన్‌హేడా, కొర్రియా, బారోస్, ఫారియా ఇ సౌజా, ఒసోరియో, లఫితౌ, ఫెరిస్తాల సాక్ష్యం - రుయ్ ది మెల్లో, గోవా ముఖ్య భూభాగాలు - యుద్ధంలో పాల్గొన్న సైనికుల సంఖ్య - ఫెరిస్తా యుద్ధ కథనం - పోర్చుగీసుల ఉనికి - క్రిస్టోవావ్ డి ఫిగ్వీరీడో - హిందువుల విజయంవల్ల కలిగిన రాజకీయ ఫలితాలు, తరువాతి సంఘటనలు - గోవా భూభాగాలు.

148

అధ్యాయం - 12

కృష్ణదేవరాయల భవంతులు, కట్టడాలు, శాసనాలు

దేవాలయాలు - సాగునీటి కట్టడాలు - నరసింహ విగ్రహం - కమలాపురం - శాసనాలు 170

అధ్యాయం - 13

అచ్యుత రాయల పరిపాలన

అచ్యుతరాయలు - రాయచూరు, ముద్కల్ పతనం - అసదాఖాన్, గోవా - బీజపూర్‌లోని అశాంతికర పరిస్థితులు - హిందూ రాజధానిలో ఇబ్రహీం షా - విజయనగర వ్యవహారాలపై ఫెరిస్తా - రామరాయలు అతని సోదరుల ఉత్థానం - "హోజె" తిరుమల - భిన్న గాథలు - ఆదోని దగ్గర అసదాఖాన్ చేతిలో వెంకటాద్రి పరాజయం - అసదఖాన్ జీవితం - బెల్గామ్, గోవాలు - అసదఖాన్ కపటవర్తన - పోర్చుగీసు దాడులు - అచ్యుత దేవరాయల ధార్మికపర దానాలు, ఆయన వేయించిన శాసనాలు. 174

అధ్యాయం - 14

అంతానికి ఆరంభం

సదాశివుని పరిపాలన - ఖైదీయే కానీ గుర్తింపు ఉన్న రాజు - రామరాయలు - మళ్లీ విజయనగరంలో ఆదిల్ షా - ప్రమాదంలో బీజపూరు - అసద్‌ఖాను వల్ల సురక్షితం - అబ్దుల్లా రాకుమారుని తిరుగుబాటు- ప్రభువు కృతజ్ఞత - బెల్గాంలో అసద్ మరణం - పోర్చుగీసులు అబ్దుల్లాకు మద్దతునివ్వటం - సంధులు- ఐనుల్‌ముల్క్ - గోవా సమీపాన పోరాటాలు - మైలాపూర్ పై రామరాయలదాడి బెదిరింపు - అతను ఆదిల్ షాతో కలిసి అహ్మద్‌నగర్ ప్రాంతాలను నాశనం చేయటం - మలబారు తీరంలో పోర్చుగీసువారి హింస - గోవాలో మతన్యాయస్థానం (Inquisition). 187

అధ్యాయం - 15

విజయనగర విధ్వంసం (క్రీ.శ.1565)

రామరాయల అహంకారం - అహ్మద్‌నగర్ పై దాడి - విజయనగరానికి వ్యతిరేకంగా మహమ్మదీయుల చేరిక - ఐదుగురు రాజుల ఐక్య సంఘటన - వారు తాళికోటకు సాగటం- 1565 నిర్ణయాత్మక యుద్ధం, హిందువుల సంపూర్ణ పరాజయం - రామరాయల మరణం - విజయనగరంలో భయోత్పాతం - రాచకుటుంబం పారిపోవటం - మహానగరం దోపిడి - పూర్తి విధ్వంసం - 1567 ఫెడిరిసి సాక్ష్యం - పోర్చుగీసు వాణిజ్య పతనం, గోవా సౌభాగ్యం అంతరించటం. 204

అధ్యాయం - 16

మూడో వంశం

వంశావళి – మహమ్మదీయ రాజ్యాలు – బంకాపూరు, కొండవీడు, బెల్లంకొండ, వినుకొండల పతనం– హైదరాబాదు స్థాపన – మహమ్మదీయుల క్రింద ఆదోని – తరువాతి చరిత్ర క్లుప్తంగా 220

అధ్యాయం - 17

బరడాస్ కథనం (1614)

1614లో చంద్రగిరి – రాజు వెంకట రాయల మరణం – జగ్గరాయల తిరుగుబాటు – రాచకుటుంబ వధ – ఎచ్చమనాయకుడి విశ్వాసపాత్రత – శాన్‌థోంలో పోర్చుగీసుల స్వతంత్రత– నాటకంలో పాత్రలు– “పాలియకోట్” వ్యవహారం – వారసులజాబితా– ముగింపు. 229

పెయిస్, న్యూనిజ్‌ల చరిత్రలు

ప్రస్తావన/ఉత్తరం.. 243

డోమింగోస్ పెయిస్ కథనం

(సుమారు క్రీ.శ. 1520–22 నాటి రచన) 244

ఫెర్నావోన్యూనిజ్ కథితచరిత్ర

(క్రీ.శ. 1535–37 ప్రాంతంలో చేసిన రచన)

1

బిస్నగ రాజ్య ధ్వంసం తర్వాత 1230 నుండి ఈ రాజ్యాన్ని పరిపాలించిన రాజుల వృత్తాంత సారాంశం–నకలు 289

2

బిస్నగ రాజును పదవీచ్యుతుని చేసి చంపి, అతని భూభాగాన్ని ఆక్రమించుకొని, ఎదిరించేవారు లేకుండా చేసుకున్న తర్వాత ఢిల్లీరాజు ఏం చేశాడు? 292

3

ఢిల్లీరాజు సైన్యంతోనూ, తాను కోటలో పట్టుకున్న ఆరుగురు బందీలతోనూ తన రాజ్యానికి బయలుదేరిన వృత్తాంతం మొదలయినవి 292

4

దేవరావు బిస్నగ నగరాన్ని నిర్మించిన వృత్తాంతం 294

5

సింహాసనమెక్కిన తర్వాత క్రిస్నారావు చేసిన పనుల గురించి 305

6

ఒరియారాజుతో సఖ్యం చేసుకున్న తర్వాత క్రిస్నారావు కతూర్‌పై దాడికి నిర్ణయించుకున్న విధం 308

7

సాళ్వతిమయ తిరిగివచ్చిన తర్వాత క్రిస్నారావు యదల్‌కావ్ రాజ్యంలోని రాచోల్ నగరంపై దాడిచేసి బహుకాలంగా ఉన్న శాంతిని భగ్నం చేయడానికి నిర్ణయించుకున్న విధం, కారణం. 309

8

రాజు గుడారం వేసిన పద్ధతి, తదితరాలు 315

9

రాజు రాచోల్ నగరాన్ని ముట్టడించిన తీరు 317

10

మూర్ల సంపదను వశం చేసుకున్నవిధం, శవాల్ని రాజు ఎలా తగుల బెట్టించాడు, క్రిస్టోవావ్ డి ఫిగ్విరిడో ఏం చేశాడు ? 322

11

నగరంలో వాళ్లు సంధికోరడం, రాజు అంగీకరించడం 325

12

రాజు నగరంలోకి ప్రవేశించిన విధం, ఆయనకక్కడ లభించిన విందు, ఆయన ఏర్పరచిన ఏర్పాట్లు, నియమ నిబంధనలు 326

13

అనేకమంది నగరాన్ని విడిచివెళ్లడం, వారిపట్ల రాజు చూపిన ఔదార్యం 328

14

రాజసముఖంలో రాయబారి తన సందేశం వినిపించిన విధం 329

15

రాజు రాయబారిని పిలువనంపి సమాధానం ఇచ్చిన విధం 330

16

తన ప్రభువు తరఫున అసదకావ్ రాయబారిగా వెళ్లి, సలాబత్‌కావ్ మరణకారణమయిన విధం 332

17

యదల్‌కావ్‌ను కలుసుకోవడానికి రాజు సరిహద్దుల దాకా వెళ్లడం, యదల్‌కావ్ రాకపోవడంతో ఆయన చేసిన పని. 333

18

రాజు తన జీవితకాలంలో ఆరేళ్ల తన కుమారుని భవిష్యత్ రాజుగా పెంచిన విధం 334

19

యదల్‌కావ్ రాచోల్‌మీదికి రావడం, రాజు వస్తున్నాడని తెలిసి పారిపోవడం 336

20

క్రిస్నారావ్ మరణానంతరం అతని తమ్ముడు అచ్చేతరావ్ రాజైన విధం 339

21

రాజ భోగం (అచ్యుతరాయల కాలం) 341

22

రాజుకు వందనం సమర్పించే విధానం 343

23

బ్రాహ్మణులు మరణించినప్పుడు చేసే క్రియలు 355

అనుబంధాలు

ఎ. వజ్రాలు 373

బి. 14వ శతాబ్దంలో దక్కను సంపద 376

సి. పరామర్శ కోసం పట్టికలు

విజయనగర రాజుల పాలనాకాలం – ఉజ్జాయింపు తేదీలు 377

బహ్మనీ వంశావళి 378

కుల్బర్గా, దక్కనులో బహ్మనీ సుల్తానుల పట్టిక 380

బీజపూరు ఆదిల్ షాల వంశావళి 381

అహ్మద్‌నగర్ నిజాంషాల వంశావళి 382

గోల్కొండ కుతుబ్‌షాల వంశావళి 383

గోవాలో పోర్చుగీసు వైస్‌రాయ్‌లు, గవర్నర్లు (క్రీ.శ.1505 నుండి 1568) 384

పటాలు, చిత్రాలు 385

విస్మృత సామ్రాజ్యం

విజయనగరం

అధ్యాయం - 1

ఉపోద్ఘాతం

(పరిచయ వాక్యాలు - సమాచార ఆధారాలు - క్రీ.శ.1336 వరకు దక్షిణ భారత దేశ చరిత్ర సంక్షిప్త పరిచయం - మహమ్మదీయ దండయాత్రలకు హిందువుల అడ్డుగోడ - రాజ్యస్థాపన కాలం, న్యూనిజ్ అభిప్రాయం తప్పు - 'తొగావ్ మమెదె' లేదా ఢిల్లీ సుల్తాన్ మహమ్మద్ తుగ్లక్ - అతని చరిత్ర, స్వభావం.)

ఇంగ్లాండును మూడవ ఎడ్వర్డు పరిపాలిస్తున్న తరుణంలో క్రీ.శ. 1336లో మొత్తం దక్షిణ భారతదేశ రాజకీయ స్థితిగతులను దాదాపు ఒక్కసారిగా మార్చివేసిన ఒక సంఘటన భారతదేశంలో జరిగింది. ఆ రోజుతో అప్పటిదాకా సాగిన ప్రాచీనచరిత్ర గమనం ముగుస్తుంది, ఆధునిక చరిత్ర ప్రారంభమవుతుంది. పాత శకం నుండి కొత్త శకానికి పరిణామం చెందినయుగం ఇది.

ఈ సంఘటన విజయనగర పట్టణ, రాజ్యస్థాపన. క్రీ.శ.1336 కు ముందు దక్షిణ భారతదేశం ప్రాచీన హిందూ రాజ్యాల ఆధిపత్యంలో ఉంది - ఈ రాజ్యాల చరిత్ర ఎప్పుడు ప్రారంభమయిందో తెలుసుకోలేనంతటి ప్రాచీనమైనవి; పదహారు శతాబ్దాల కిందటి బౌద్ధ శిలాశాసనాలలో వీటి ప్రసక్తి ఉంది; మధుర పాండ్యరాజులు, తంజావూరు చోళరాజులు తదితరులు వీరు. విజయనగర సామ్రాజ్యం ఏర్పడడంతోనే గత చరిత్ర పూర్తిగా ముగింపుకు వచ్చింది. ఈ కొత్త రాజ్యం అధిపతులు దక్కను శ్రీలంకల మధ్య భూభాగాలన్నింటికీ ప్రభువులూ, చక్రవర్తులూ అయ్యారు.

ఇందులో విచిత్రమేమీ లేదు. మొత్తం భారతదేశాన్ని జయించాలన్న మహమ్మదీయుల నిరంతర ప్రయత్నాల సహజ ఫలితమే ఇది. ఈ భయంకర దండయాత్రికులు కృష్ణానదిని

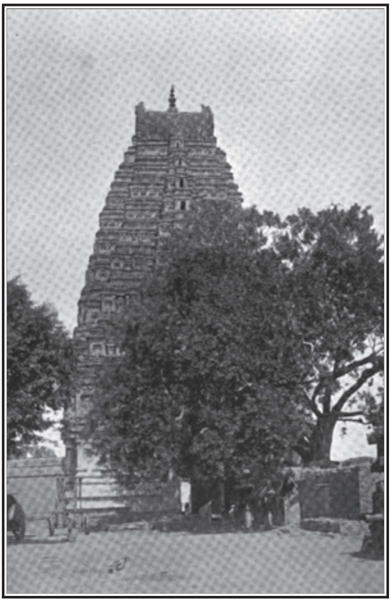

విరూపాక్షస్వామి ఆలయ గోపురం

విట్ఠలస్వామి ఆలయ శిథిల గోపురం

ఉగ్రనరసింహుని విగ్రహం (ప్రస్తుతం)
(ఫొటో : డి.రవీందర్ రెడ్డి)

ఉగ్రనరసింహుని విగ్రహం (19వ శతాబ్దం)
(ఫొటో : ఎఫ్.డన్‌స్టర్‌విల్)

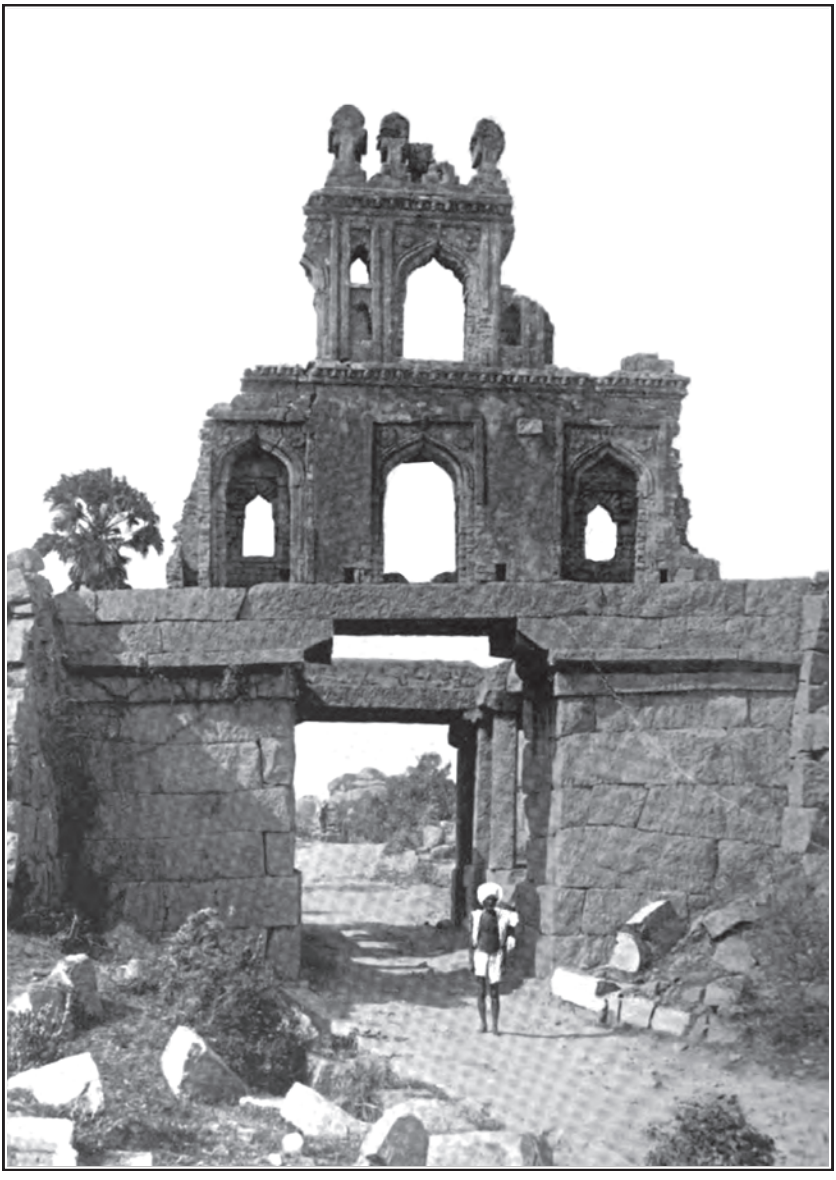

విజయనగర దుర్గ ద్వారాలలో ఒకటి

విఠ్ఠలస్వామి ఆలయం ప్రాంగణ దృశ్యం

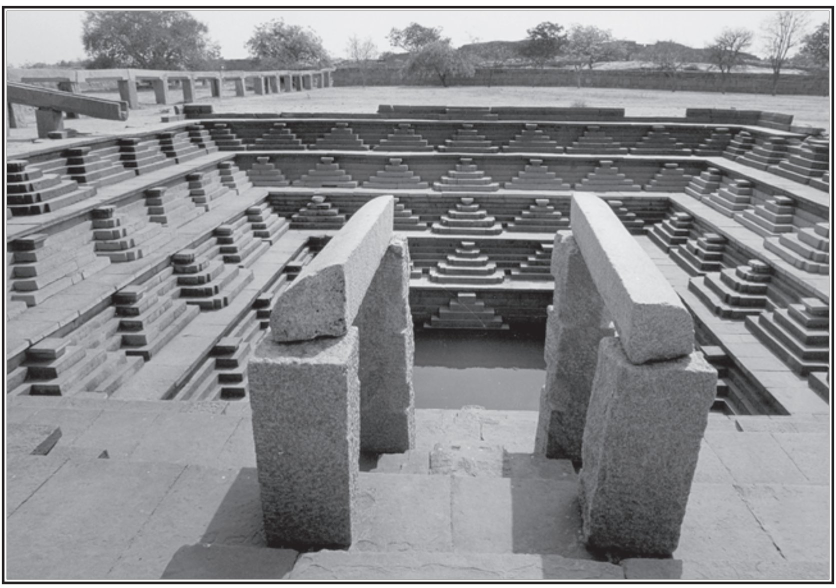

నీటికొలను